

In Vlaanderen en in België zijn er verschillende groepen kinderen die kennismaken met de impact van vrijheidsberoving en vrijheidsbeperking. Zo worden er kinderen geplaatst in De Grubbe¹ of in het gesloten federaal centrum Tongeren omdat ze een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd. Niet-begeleide minderjarige vreemdelingen of kinderen uit gezinnen zonder papieren komen terecht in een observatie- en oriëntatiecentrum of in een woonunit.

In het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) zijn verschillende voorwaarden opgenomen met betrekking tot vrijheidsberoving en vrijheidsbeperking van kinderen en de aanpak van jeugddelinquentie (art. 37, art. 40, art. 9). Het gaat hier immers om extra kwetsbare groepen. Het is zeer belangrijk dat deze voorwaarden in ons land worden nageleefd. Hiertoe is het volgens de Kinderrechtencoalitie noodzakelijk dat de bevoegde beleidsverantwoordelijken de volgende algemene aanbevelingen in acht nemen:

1. **Actuele, correcte en volledige informatie over deze soorten van vrijheidsbeperking en –beroving van kinderen is erg belangrijk om de omvang en de impact ervan op de levens van kinderen te kunnen onderzoeken en bloot te leggen. Het decreet Integrale Jeugdhulp is nog te nieuw om uitspraken te kunnen doen over de impact ervan op de data-verzameling maar toch zijn er een aantal zaken waar rekening mee kan gehouden worden. Zo is het belangrijk dat gegevens onderverdeeld worden naar leeftijd, geslacht, afkomst, handicap,... De data-verzameling mag ook niet gebeuren vanuit een volwassenenperspectief (bv. het is perfect mogelijk te achterhalen hoeveel gedetineerden er zijn, maar onmogelijk in te schatten hoeveel kinderen een ouder in de gevangenis hebben).**

Verder is het ook belangrijk dat de verschillende instanties dezelfde definities hanteren, er een follow-up van dossiers plaatsvindt en dat de ontsluiting van de informatie gecoördineerd wordt en dit zowel tussen verschillende overheden als tussen verschillende departementen van eenzelfde overheid.

2. **Naast het pure cijfermateriaal is het ook belangrijk dat deze groepen kinderen in kaart worden gebracht, dat er onderzoek gedaan wordt naar hoe vrijheidsbeperking en –beroving door kinderen wordt beleefd en dat er een evaluatie gebeurt die de psychologische, familiale en sociale gevolgen op korte en lange termijn in beschouwing neemt. Al deze gegevens kunnen meegenomen worden in de ontwikkeling van een nieuw beleid, zodat het beleid niet alleen voortgaat op cijfers maar ook op de kinderen achter de cijfers.**
3. **Het klopt dat de overheid inspanningen doet om het contextgericht werken sterker te promoten in alle sectoren van de jeugdhulp. Er werden vormingen georganiseerd over krachtgericht werken voor de jeugdhulpverleners en er ontstaan hoe langer hoe meer vzw's met als doel de implementatie van contextgericht en krachtgericht werken. Er werd een bijkomende module jeugdhulp erkend die expliciet inzet op krachtgericht werken.² Er is dus een positieve evolutie.**

Daarnaast blijft natuurlijk overeind dat de buurt, armoede, huisvesting en onderwijs (om er slechts drie te noemen) een grote impact hebben op het ontstaan van delinquentie en problematische opvoedingssituaties. Hulpverlening aan individuen en hun netwerk volstaat niet om deze oorzaken weg

¹ Gesloten Federaal Centrum voor jongeren die ervan verdacht worden een als misdrijf omschreven feit te hebben gepleegd.

² Differentiatienota Integrale Jeugdhulp, De krachtlijnen van het nieuwe decreet, september 2012, 4.

te nemen. Hiervoor zijn andere maatregelen nodig zoals het stimuleren van een goede jongerenwerking in de buurt, onderwijs waarbij niet alleen gestreefd wordt naar kennisoverdracht maar waar leerlingen en leerkrachten gestimuleerd worden om goed te communiceren, relaties aan te gaan, te onderhouden en te herstellen, financiële regelingen die het mogelijk maken dat alle kinderen kunnen deelnemen aan sportactiviteiten en clubs...

Verder wil de Kinderrechtencoalitie de aandacht vestigen op aanbevelingen die gebaseerd zijn op de belangrijkste doelgroepen die te maken krijgen met vrijheidsberoving en – beperking: minderjarige vreemdelingen (zowel niet-begeleide als begeleide) en minderjarigen die in conflict komen met de wet in het kader van een als misdrijf omschreven feit (MOF).

(NIET-) BEGELEIDE MINDERJARIGEN

België heeft al een aantal stappen ondernomen opdat minderjarigen niet meer in gesloten centra zouden opgesloten worden. Toch is deze mogelijkheid nog niet volledig uitgesloten.

Zo worden niet-begeleide minderjarigen voor 15 (maximaal 20) dagen geplaatst in een observatie- en oriëntatiecentrum, tenzij er twijfels zijn met betrekking tot hun leeftijd. In dat geval worden zij in een gesloten centrum geplaatst en moet er een onderzoek gebeuren om de leeftijd te bepalen. Dit onderzoek moet plaatsvinden binnen de drie (maximaal zes) werkdagen nadat de persoon aan de grens is aangekomen. Eenmaal vaststaat dat zij minderjarig zijn, worden ook zij voor 15 (maximaal 20) dagen in een observatie- en oriëntatiecentrum geplaatst.³ Hierdoor is er dus nog steeds een beperking van de vrijheid, ook al is die van korte duur en worden ze geplaatst in een centrum dat aangepast is aan hun noden op psychologisch en opvoedkundig vlak.

Gezinnen kunnen geplaatst worden in een woonunit of terugkeewoning. De bedoeling is dat ze daar een normaal gezinsleven kunnen hebben, maar in de praktijk zijn ze nog steeds onderworpen aan een hele lijst verplichtingen. Zo moet er steeds een volwassen familielid aanwezig blijven in de woonunit tenzij toestemming verkregen is om van die verplichting af te wijken. Vasthouding in een gesloten centrum is ook niet volledig uitgesloten, want gezinnen die niet meewerken aan de effectieve terugkeer kunnen overgeplaatst worden naar een gesloten centrum.⁴

Er is dus al een positieve evolutie merkbaar maar er zijn nog zaken die vatbaar zijn voor verbetering.

- 1. Er moet een absoluut verbod met betrekking tot opsluiting van minderjarigen in gesloten centra in de wet worden verankerd.**
- 2. De leeftijdsverklaring van de minderjarige moet aanvaard worden tot bewijs van het tegendeel. De jongere moet dan tot het tegendeel bewezen wordt als een minderjarige behandeld worden, mag niet in een gesloten centrum geplaatst worden, er moet een tijdelijke voogd aangesteld worden, ...**

³ Art. 41 Wet van 12 januari 2007 betreffende de opvang van asielzoekers en van bepaalde andere categorieën van vreemdelingen, *BS* 7 mei 2007.

⁴ KB van 14 mei 2009 houdende vaststelling van het regime en de werkingsmaatregelen, toepasbaar op de woonunits, als bedoeld in artikel 74/8, §1, van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, *BS* 27 mei 2009.

Daarnaast is er de groep jongeren in conflict met de wet, voor deze groep heeft het IVRK een heel aantal richtlijnen bepaald. Zo stelt art. 37 dat vrijheidsberoving slechts als laatste maatregel mag worden toegepast en dat deze zo kort mogelijk gehouden wordt.⁵ Art. 40 bepaalt dat gerechtelijke procedures en plaatsingen in een instelling moeten vermeden worden en dat alle aspecten van een eerlijke rechtspleging moeten gewaarborgd worden.⁶

De Kinderrechtencoalitie wijst op de beperkte efficiëntie van opsluiting van minderjarigen voor het vermijden van recidive en op de negatieve effecten van detentie op het individu. Er moet echter wel gewezen worden op het onderscheid tussen loutere detentie en plaatsing met een kwalitatieve pedagogische omkadering. Onderzoek toont immers aan dat een plaatsing van meer dan drie maanden in een behandelinstelling meer resultaat oplevert dan een plaatsing die minder dan drie maanden duurt.⁷ We willen dan ook afstand nemen van de loutere detentie en pleiten voor een plaatsing met een kwalitatieve pedagogische omkadering. De differentiatienota van de gemeenschapsinstellingen gaat in ieder geval de goede richting uit, er wordt immers geopteerd om de hulpverlening verder te differentiëren aan de hand van de kenmerken en de evoluties die de minderjarigen doormaken.

DE GEMEENSCHAPSINSTELLINGEN

Met de zesde staatshervorming werd voorzien in een overheveling van de infrastructuur van de federale jeugdinstanties van het Federale niveau naar het Vlaamse niveau. De Vlaamse Regering heeft vorm gegeven aan deze overheveling door de integratie van de federale jeugdinstanties in de werking van de gemeenschapsinstellingen op te nemen in het Regeerakkoord.⁸ Deze integratie is in ieder geval een stap in de goede richting, opdat dan ook kan voorzien worden in een pedagogische omkadering en begeleiding zoals nu al in de gemeenschapsinstellingen van toepassing is.

We maken ons echter zorgen over het feit dat 'De Grubbe' nu wel een gemeenschapsinstelling is maar dat de werking binnen de instelling daar nog niet aan is aangepast. Er wordt momenteel gewacht tot er een beslissing is genomen over de reeds bestaande differentiatienota (en de invulling die na de bevoegdheidsoverdracht aan de jeugdbeschermingswet zal worden gegeven) om te beslissen volgens welk systeem 'De Grubbe' zal werken, terwijl er wel nog steeds jongeren geplaatst worden, wat ons inzien voor rechtsonzekerheid en discriminatie zorgt.

Ook over het gesloten federale centrum Tongeren, nu een Vlaams detentiecentrum met federale componenten maken we ons zorgen. Tongeren voldoet niet aan de internationale normen⁹ en wij zien ook geen mogelijkheden om het detentiecentrum aan te passen aan deze internationale normen.

Deze integratie van de federale infrastructuur op het Vlaamse niveau is dan ook geen simpele oefening. Toch vragen we vanuit de Kinderrechtencoalitie Vlaanderen om hierbij op zijn minst met de volgende aanbevelingen rekening te houden.

⁵ Art. 37 IVRK.

⁶ Art. 40 IVRK.

⁷ Differentiatie van het aanbod in de gemeenschapsinstellingen, Agentschap Jongerenwelzijn, 26.

⁸ Regeerakkoord Vlaamse Regering 2014-2019, 121.

⁹ Kinderrechtencommissariaat, 'Rechten werken', Jaarverslag 2011-2012.

1. De integratie van De Grubbe in de werking van de gemeenschapsinstellingen moet zo snel mogelijk doorgang vinden, zodat ook daar gewerkt kan worden aan de pedagogische omkadering en begeleiding van de jeugdige delinquenten die daar geplaatst worden.
2. De infrastructuur van het detentiecentrum Tongeren is verouderd en voldoet niet aan de internationale normen.¹⁰ We vragen dan ook aan de bevoegde regering om het centrum te sluiten.
3. Het strafrechtelijke systeem dat van toepassing was in de federale jeugdinstanties is echter niet alleen negatief. Zo heeft dat systeem een positief effect op de rechtswaarborgen, bv. een grotere duidelijkheid met betrekking tot de verblijfstermijnen, regelmatige verschijning voor de rechter, ... We pleiten er dan ook voor dat deze rechtswaarborgen ook bij een gesloten verblijf in een gemeenschapsinstelling gehanteerd worden.
4. De gemeenschapsinstellingen worden momenteel geïnspecteerd door de administratie zelf. Om tot een objectief resultaat te komen is er echter nood aan extern toezicht. Wij pleiten er dan ook voor om een onafhankelijk orgaan in het leven te roepen dat instaat voor extern toezicht op de werking van de gemeenschapsinstellingen.

ANDERE DOELGROEPEN

In het oorspronkelijke standpunt over vrijheidsbeperking- en beroving van minderjarigen, gepubliceerd in het Kinderrechtenforum in 2007, worden nog een aantal andere knelpunten aangehaald. We sommen kort de belangrijkste aandachtspunten op:

- **Psychiatrische internering van minderjarigen:** er blijft een schrijnend tekort aan aangepaste voorzieningen. Er moet meer aandacht besteed worden aan de begeleiding en behandeling van deze groep. Te vaak worden minderjarigen tussen volwassen psychiatrische patiënten geplaatst. Dit is geen omgeving die de ontwikkeling van het kind ten goede komt.
- **Langdurige plaatsing van jongeren met complexe problematiek in de gemeenschapsinstellingen (inbreuk op het recht op gezondheidszorg¹¹ en een zo kort mogelijke gesloten plaatsing¹²):** Er blijft een urgente nood aan een gespecialiseerd aanbod binnen de sector van de psychiatrie en de gehandicaptenzorg voor jongeren met ernstige gedragsproblemen (vaak in combinatie met psychiatrische problemen en/of mentale handicap). Op dit ogenblik worden deze jongeren geweigerd binnen dit reguliere aanbod omdat ze 'te moeilijk' of 'te agressief' zijn. Dit heeft als gevolg dat ze soms jaren gestationeerd blijven in de gemeenschapsinstellingen waar ze niet thuis horen en niet de gepaste zorg krijgen.¹³
- **[Kinderen met gedetineerde ouders](#):** hiervoor verwijzen we naar ons aparte standpunt.
- **Residentiële zorg voor kinderen:** hiervoor verwijzen we naar ons [standpunt over uithuisplaatsing en pleegzorg](#). Voor residentiële zorg voor kinderen met een handicap en kinderen met een psychiatrische problematiek, verwijzen we naar het [Kinderrechtenforum van 2007](#).

¹⁰ Kinderrechtencommissariaat, Jaarverslag 2011-2012 "Rechten werken", 101.

¹¹ Art. 24 IVRK.

¹² Art. 37b IVRK.

¹³ Differentiatie van het aanbod in de gemeenschapsinstellingen, Agentschap Jongerenwelzijn, 43.